

Kraamkolonies van water- en grootoorvleermuis in bunkers

Kees Mostert

Bunkers zijn bekende winterverblijven voor vleermuizen. 's Zomers worden deze dieren daar normaal gesproken nooit gezien. Zomerverblijven, en met name kraamkolonies, bevinden zich meestal in holle bomen, spouwmuren of op oude zolders. Het gebruik van bunkers als kraamkamer door watervleermuis en grootoorvleermuis is daarom een verrassing.

Het Staalduinsebos is een loofbos met veel oude bomen temidden van een uitgestrekt kassengebied.
Foto Kees Mostert.

Sinds 1985 wordt in het Staalduinse bos in winter en zomer vleermuisonderzoek verricht. Dit fraaie loofbos ligt in de gemeente s' Gravenzande nabij Hoek van Holland en is sterk geïsoleerd van andere bosgebieden. Het ligt namelijk midden in het uitgestrekte kassengebied 'het Westland'.

Het vleermuisonderzoek bestaat in de winter uit het inspecteren van een twintigtal kleine bunkers op overwinterende exemplaren. In de zomer ligt de nadruk op grondige inventarisatie met batdetectors. Daarnaast worden ook 's zomers af en toe de bunkers en enkele gebouwen geïnspecteerd. Dit laatste heeft tot enkele verrassende resultaten geleid. In de bunkers, die normaal gesproken uitsluitend als overwinteringsplaats worden gebruikt, werden kraamkolonies van zowel watervleermuis *Myotis daubentonii* als gewone grootoorvleermuis *Plecotus auritus* aangetroffen.

Verblijfplaatsen

De bunkers in het Staalduinse bos zijn grotendeels bovengronds gesitueerd. Ze stammen uit de Tweede Wereldoorlog en waren destijds in gebruik als slaapplek voor Duitse officieren en soldaten. De betonnen muren zijn aan de

In een van de bunkers bevindt zich al jaren een kraamkolonie van de gewone grootvleermuis. *Foto archief SVO.*

binnenzijde gestuct met kalk, klei en stro. Door de hoge luchtvochtigheid is het stucwerk op een aantal plaatsen gaan uitzetten en scheuren, waardoor er spleten van enkele centimeters breed zijn ontstaan. Deze spleten worden vaak gebruikt door overwinterende vleermuizen. In een van deze spleten bevond zich ook een zomerkolonie. In het zomerhalfjaar is de temperatuur in de bunkers vrij stabiel en bedraagt 11 à 12 graden Celsius. De luchtvochtigheid in de twee bunkers waar de kolonies zich bevonden bedroeg liefst 97 respectievelijk 98 procent.

Watervleermuizen

De kolonie watervleermuizen werd voor het eerst ontdekt op 27 juli 1987. De kolonie was waarschijnlijk echter al op 8 juli aanwezig. Misschien zelfs al eerder, aangezien er toen een groep vleermuizen achter een wand werd gehoord. Tijdens een eerdere ronde op 8 mei was er echter nog geen spoor van de kolonie te ontdekken.

De watervleermuizen waren gehuisvest in een spleet in de wand, die was

ontstaan tussen uitgezet stucwerk en de betonnen muur. In deze spleet was een groep van circa 35 watervleermuizen zichtbaar, waaronder zich tenminste 15 grote jongen bevonden. Op 1 augustus werd in de avond aan de buitenzijde van de bunker gepost. Tussen 22.02 en 22.38 uur vlogen toen 39 exemplaren naar buiten. Een kwartier later werd een vluchtige blik in de bunker geworpen en bleek er nog slechts één volwassen watervleermuis in de kolonieruimte aanwezig, die weinig activiteit vertoonde.

In de daarop volgende zomers van 1988, 1989 en 1990 werden de bunkers in de periode mei-juli opnieuw gecontroleerd. In mei 1988 bevond zich in de betreffende bunker nog slechts één watervleermuis. Inventarisatie met de bat-detector bracht aan het licht dat de kolonie wel aanwezig was, maar zich in een oude beuk bevond op enkele tientallen meters afstand van de bunker. Nadien hebben nog verscheidene verhuizingen naar andere holle bomen plaatsgevonden. Blijkbaar maken de watervleermuizen afwisselend gebruik van holle bomen en bunkers: zelfs binnen één seizoen. De watervleermuizen werden bij het ene bezoek in 1990 niet in de bunker aangetroffen, maar dit kan toeval zijn omdat ze steeds verhuizen tussen bunkers en holle bomen.

In Nederland zijn kraamkolonies van watervleermuizen uitsluitend bekend van boomholten en enkele kerkgebou-

In deze oude door de Duitsers gebouwde bunker worden 's zomers regelmatig vleermuizen waargenomen. *Foto Kees Mostert.*

wen (Glas, 1986). In België is alleen een kraamkolonie bekend in fort Oelegem nabij Antwerpen (pers. med. A. Levéfre).

Grootoorvleermuizen

Behalve de kolonie watervleermuizen bevindt zich in een nabij gelegen bunker al jarenlang een kolonie gewone grootoorvleermuizen. De eerste waarneming dateert reeds van 27 augustus 1981. Toen werd per toeval achter een uitgezet stuk stucwerk een klein groepje grootoorvleermuizen met enkele jongen ontdekt (pers. med. T. van Schie).

Tijdens de zomerinventarisatie van 1986 bevonden zich vijf volwassen grootoorvleermuizen in een kleine nis in een van de bunkers. Op 22 september werden 1986 werden hier vijf volwassen en twee bijna volwassen exemplaren geteld. In de jaren 1987-1989 was de inmiddels tot acht volwassen wijfjes uitgegroeide kolonie eveneens aanwezig in één van de bunkers, hoewel ze niet tijdens ieder bezoek werd opgemerkt. Tijdens het enige bezoek in 1990, in augustus, werd de kolonie niet aangetroffen. Vermoedelijk maken ook de grootoorvleermuizen afwisselend gebruik van bunkers en holle bomen.

In Nederland is één andere kolonie grootoorvleermuizen uit een bunker bekend, namelijk te Echt (Vergoossen, 1986). Uit België zijn voorzover ik kon nagaan geen kraamkolonies van de grootoorvleermuis in bunkers bekend.

Watervleermuizen blijkt soms 's zomers van bunkers gebruik te maken. Foto Johan de Meester.

Vaker in bunkers?

Deze waarnemingen roepen de vraag op of er misschien nog meer overwinteringsobjecten 's zomers in gebruik zijn als kolonieplaats. Een moeilijkheid voor het opsporen van kolonies in bunkers door batdetector-onderzoek is, dat het zwermgedrag in de vroege ochtend (waardoor de kolonies meestal hun aanwezigheid verraden) niet boven of rondom de bunker maar binnenin de bunker plaats vindt. Hierdoor is de kans groot dat de kolonies van buitenaf worden gemist. Inspectie aan de binnenzijde is dus noodzakelijk. Wellicht zullen door gericht onderzoek van bunkers in de zomermaanden meer (kraam-)kolonies in bunkers aan het licht gebracht worden.

Literatuur

- Glas, G.H., 1986. Atlas van de Nederlandse vleermuizen 1970-1984. Zoölogische Bijdragen RMNH 34.
 Vergoossen, W. & W. van der Coelen, 1986. Zoogdieren in Limburg, een voorlopig verslag. Zoogdierwerkgroep NGL, Maastricht.

Kees Mostert, Palamedesstraat
74, 2612 XS Delft.